

Naruszenia praw pracowniczych

Znak jakości przyznany CBOS przez
Organizację Firm Badania Opinii i Rynku na rok 2020/21

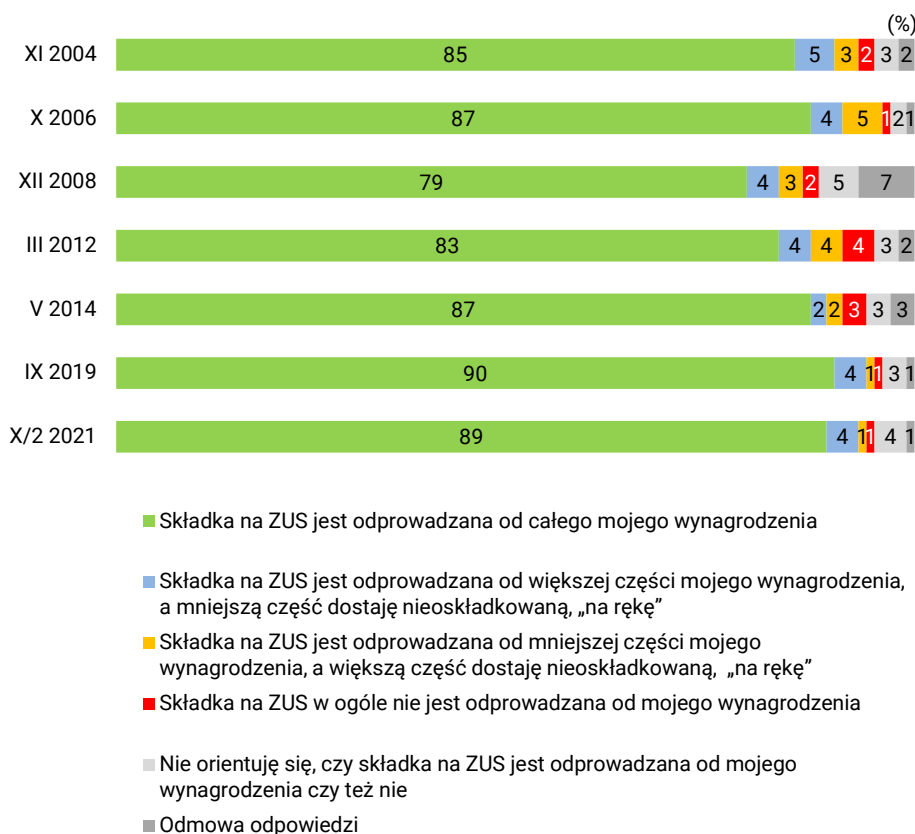
Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

W sondażu realizowanym w październiku¹ zapytaliśmy badanych o naruszenia praw pracowniczych w ich zakładach i pracę w tzw. szarej strefie.

CBOS

RYS. 1. Czy cała Pana(i) płaca jest „oficjalna” i zakład (pracodawca) płaci z niej składki na ZUS, na przyszłą emeryturę itd., czy tylko od części płacy odprowadza się składki, czy też może w ogóle nie są płacone składki od Pana(i) płacy?

ODPOWIEDZI PRACOWNIKÓW NAJEMNYCH

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (378) przeprowadzono w ramach procedury mixed-mode na reprezentatywnej imiennej próbie pełnoletnich mieszkańców Polski, wylosowanej z rejestru PESEL.

Każdy respondent wybierał samodzielnie jedną z metod:

– wywiad bezpośredni z udziałem ankietera (metoda CAPI),

– wywiad telefoniczny po skontaktowaniu się z ankieterem CBOS (CATI) – dane kontaktowe respondent otrzymywał w liście zapowiadającym od CBOS,

– samodzielne wypełnienie ankiety internetowej, do której dostęp był możliwy na podstawie loginu i hasła przekazanego respondentowi w liście zapowiadającym od CBOS.

We wszystkich trzech przypadkach ankieta miała taki sam zestaw pytań oraz strukturę. Badanie zrealizowano w dniach od 18 do 28 października 2021 roku na próbie liczącej 1157 osób (w tym: 56,4% metodą CAPI, 27,4% – CATI i 16,2% – CAWI).

CBOS realizuje badania statutowe w ramach opisanej wyżej procedury od maja 2020 roku, w każdym przypadku podając proporcję wywiadów bezpośrednich, telefonicznych i internetowych.

Pytania o prawa pracownicze zadawano wyłącznie pracownikom najemnym (N=515).

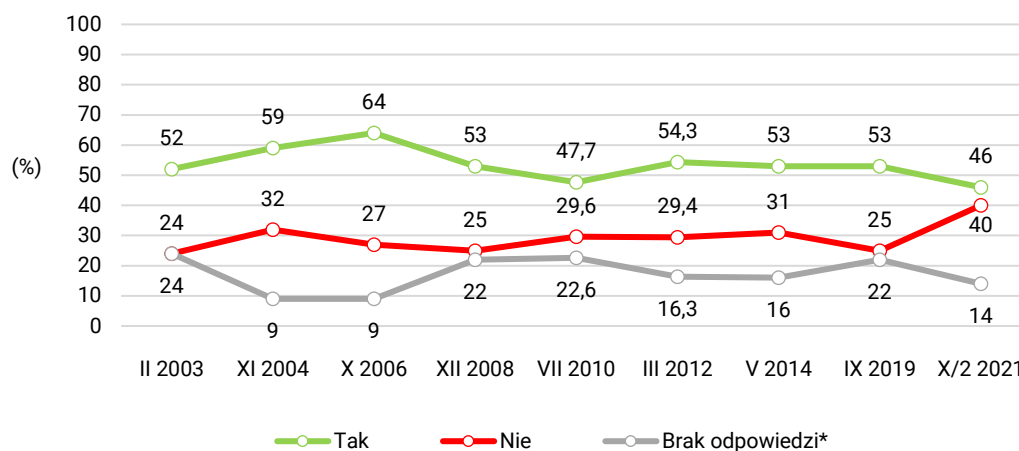
Blisko dziewięciu na dziesięciu pracowników najemnych (89%) – praktycznie tyle samo, ile wykazał poprzedni pomiar sprzed dwóch lat – deklaruje, że pracodawca odprowadza składkę na ZUS od ich całego wynagrodzenia. Nie zmienił się także odsetek pracowników, których płaca jest oskładkowana w niepełnym wymiarze, tzn. pracodawca płaci składkę od jej większej (4%) lub mniejszej (1%) części oraz takich, w przypadku których składka na ZUS w ogóle nie jest odprowadzana (1%). Stosunkowo nieliczni badani nie orientują się w tej kwestii (4%) lub odmawiają odpowiedzi (1%).

Prawa pracowników, o które pytaliśmy, są przestrzegane w zakładach pracy większości badanych. Z ich relacji wynika, że najczęściej dostrzegany (przez 40%) jest brak możliwości zrzeszania się w związkach zawodowych lub ich zakładania. Od poprzedniego sondażu sprzed dwóch lat odsetek ten wzrósł o 15 punktów i jest najwyższy z dotychczas rejestrowanych (kwestię tę monitorujemy od 2003 roku).

CBOS

RYS. 2. Czy w Pana(i) przedsiębiorstwie/zakładzie pracy pracownicy mają swobodę zakładania związków zawodowych lub zrzeszania się w istniejących już związkach?

ODPOWIEDZI PRACOWNIKÓW NAJEMNYCH

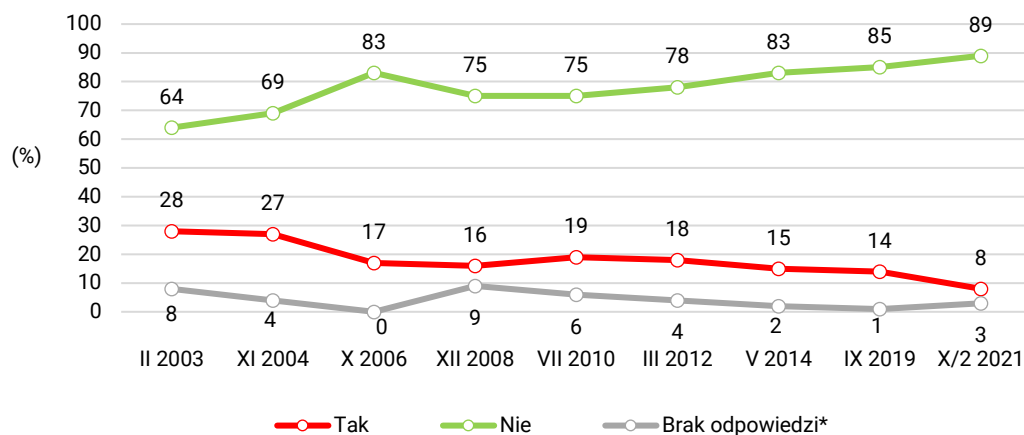
* Do roku 2006 „Trudno powiedzieć”, a od roku 2008 „Odmowa odpowiedzi”

W ciągu ostatnich dwóch lat zmniejszyło się zjawisko przedłużania czasu pracy bez odpowiedniego wynagrodzenia. Istnienie takiej praktyki w swoim zakładzie pracy deklaruje obecnie 8% ankietowanych pracowników najemnych, czyli o 6 punktów procentowych mniej niż przed dwoma laty i najmniej odkąd o to pytamy.

CBOS

RYS. 3. Czy w Pana(i) przedsiębiorstwie/zakładzie pracy czas pracy jest przedłużany bez właściwego wynagrodzenia?

ODPOWIEDZI PRACOWNIKÓW NAJEMNYCH

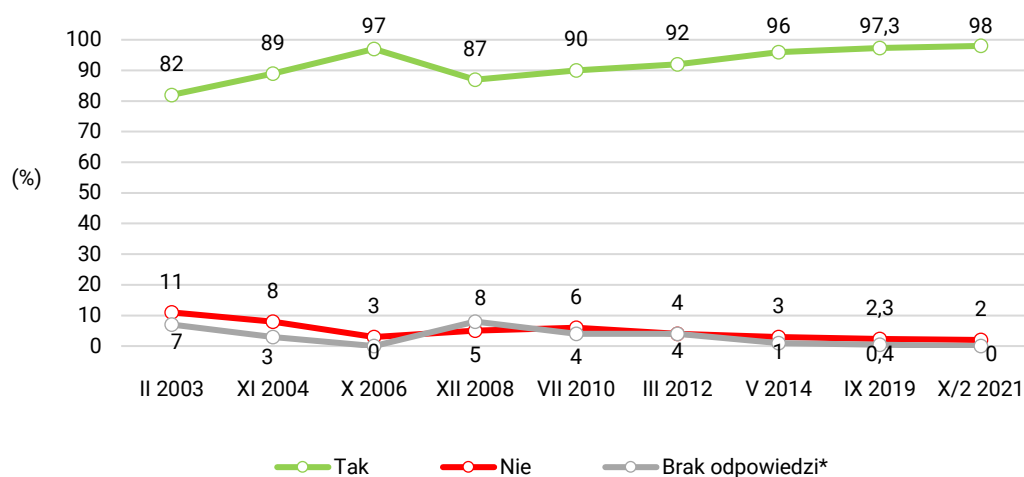
* Do roku 2006 „Trudno powiedzieć”, a od roku 2008 „Odmowa odpowiedzi”

Stabilny i relatywnie niski pozostaje odsetek badanych (2%), którzy mówią o nieregularności w wypłacaniu wynagrodzeń. Można zauważyć, że skala tego zjawiska jest trzykrotnie mniejsza niż w 2010 roku i aż cztero- lub pięciokrotnie mniejsza niż w latach 2003–2004.

CBOS

RYS. 4. Czy w Pana(i) przedsiębiorstwie/zakładzie pracy pensje są wypłacane regularnie?

ODPOWIEDZI PRACOWNIKÓW NAJEMNYCH

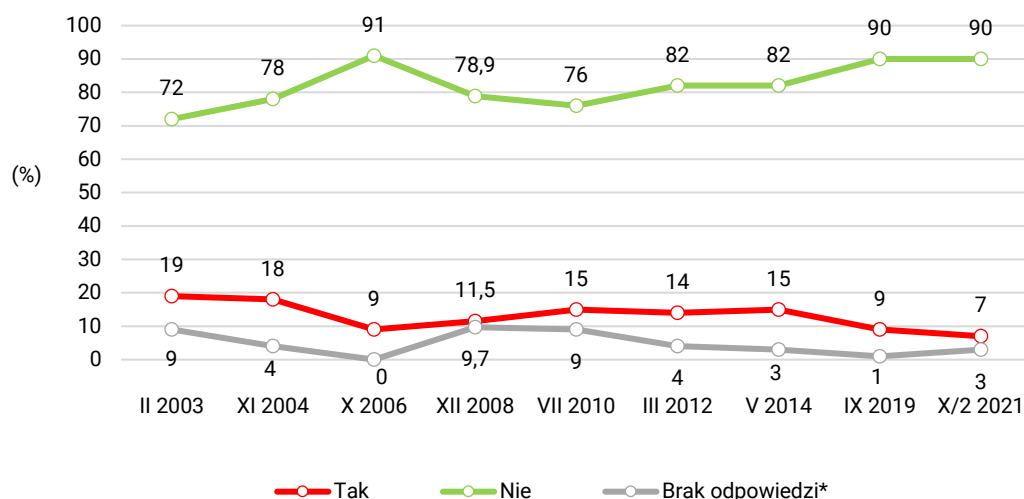
* Do roku 2006 „Trudno powiedzieć”, a od roku 2008 „Odmowa odpowiedzi”

Nieznacznie mniejsza niż przed dwoma laty i zarazem rekordowo niska jest skala pracy wykonywanej w nieprzepisowych warunkach. O tym, że pracownicy są do niej zmuszani, mówi obecnie siedmiu na stu zatrudnionych (7%).

CBOS

RYS. 5. Czy w Pana(i) przedsiębiorstwie/zakładzie pracy pracownicy zmuszani są do pracy w nieprzepisowych warunkach?

ODPOWIEDZI PRACOWNIKÓW NAJEMNYCH

* Do roku 2006 „Trudno powiedzieć”, a od roku 2008 „Odmowa odpowiedzi”

Z nieregularną wypłatą wynagrodzeń minimalnie częściej niż przeciętnie stykają się osoby najslabiej wykształcone, robotnicy niewykwalifikowani i pracownicy usług, z kolei z przedłużaniem czasu pracy bez odpowiedniego wynagrodzenia – technicy i średni personel. Respondenci należący do tej ostatniej grupy zawodowej w zauważalnie większym stopniu niż pozostali wskazują, że w ich zakładach pracownicy są zmuszani do pracy w nieprzepisowych warunkach. O braku możliwości zrzeszania się w związkach częściej mówią badani mający wykształcenie podstawowe, zasadnicze zawodowe i średnie niż mający wykształcenie wyższe. Wyróżniają się w tym względzie także robotnicy wykwalifikowani i pracownicy usług, a także osoby pracujące w sektorze prywatnym (poza rolnictwem) oraz w firmach lub instytucjach zatrudniających mniej niż 50 osób.

TABELA 1

Cechy społeczno-demograficzne pracujących oraz cechy ich zakładów pracy	NARUSZENIA PRAW PRACOWNICZYCH I „SZARA STREFA”				
	Wskazania dotyczące				
	zakładu pracy respondenta				respondenta osobiście
	nieregularne wypłacanie pensji	zmuszanie do pracy w nieprzepisowych warunkach	przedłużany czas pracy bez wynagrodzenia	brak swobody zrzeszania się w związkach	składka na ZUS odprowadzana od części wynagrodzenia lub wcale nieodprowadzana
	w procentach				
Ogółem	2	7	8	40	6
Płeć					
Mężczyźni	3	7	9	43	9
Kobiety	1	8	7	36	3
Wykształcenie					
Podstawowe	4	7	8	50	17
Zasadnicze zawodowe	3	6	8	53	10
Średnie	1	11	7	48	6
Wyższe	2	6	9	25	3
Grupa zawodowa					
Kadra kierownicza, specjaliści z wyższym wykształceniem	2	6	8	27	2
Technicy, średni personel	0	16	15	34	11
Pracownicy administracyjno-biurowi	3	4	4	27	
Pracownicy usług	4	6	8	49	11
Robotnicy wykwalifikowani	1	9	8	56	7
Robotnicy niewykwalifikowani	5	6	7	43	12
Sektor					
Państwowy lub publiczny	1	7	8	20	1
Spółka z udziałem właścicieli prywatnych i państwa	2	11	9	38	5
Prywatny poza rolnictwem	2	7	8	51	9
Wielkość zakładu pracy					
Poniżej 50 pracujących	3	6	7	53	11
Od 50 do 249 pracujących	2	8	10	34	1
250 pracujących lub więcej	1	9	5	26	3

Na brak pełnego oskładkowania swojego wynagrodzenia w większym stopniu niż pozostali wskazują respondenci najślabiej wykształceni, technicy i średni personel, pracownicy usług, robotnicy niewykwalifikowani oraz zatrudnieni w małych zakładach. Ponadto problem ten dotyczy częściej mężczyzn niż kobiet. W większej mierze dotyka też zatrudnionych w sektorze prywatnym niż w publicznym i w spółkach właścicieli prywatnych i państwa.

Do wszystkich rodzajów naruszeń praw pracowniczych, których dotyczyło pytanie – poza przymuszaniem do pracy w nieprzepisowych warunkach – rzadziej dochodzi w zakładach, w których są związki zawodowe. Jak wynika z deklaracji, w zasadzie nie występują tam opóźnienia w wypłacie wynagrodzeń ani praca w „szarej strefie”. Należy jednak mieć na uwadze, że może to wynikać nie tylko z samej obecności związków zawodowych, ale również ze specyfiki zakładów, w których pracownicy mają możliwość do nich należeć.

TABELA 2

Naruszenia praw pracowniczych i „szara strefa”	Wskazania pracujących w zakładach, w których:	
	są związki zawodowe	nie ma związków zawodowych
	w procentach	
Nieregularne wypłacanie pensji	0	3
Zmuszanie do pracy w nieprzepisowych warunkach	8	9
Przedłużany czas pracy bez wynagrodzenia	7	10
Brak swobody zrzeszania się w związkach	6	70
Składka na ZUS odprowadzana od części wynagrodzenia lub wcale nieodprowadzana	1	10

***

Od poprzedniego sondażu sprzed dwóch lat utrzymuje się najniższy w historii naszych badań odsetek Polaków pracujących w „szarej strefie”. Nadal jedynie marginalnie występują opóźnienia w wypłacie wynagrodzeń. W ciągu ostatnich dwóch lat zmniejszyło się zjawisko przedłużania czasu pracy bez odpowiedniego wynagrodzenia. Nieznacznie rzadziej dochodzi także do przymuszania do pracy w nieprzepisowych warunkach. Natomiast wyraźnie nasilił się problem braku możliwości zakładania związków zawodowych lub zrzeszania się w związkach już istniejących.

Opracował

Michał Feliksiak